

Suus

Herbert Achternbusch

(1979 ~ door de auteur in 1987 herziene versie)

vertaling **Sam Bogaerts**

*Het toneel is donker. Het is de onderwereld. Een niet te herkennen ruimte. De achtergrond wordt afgesloten respectievelijk uitgebreid met een dia. Op de voorgrond staat altijd een zetstuk, dat voor de hoofdrolspeelster(s) kan of moet dienen als reddingsboei. Bij het voetlicht staat iets boven de vloer een zwart bord waarop met krijt geschreven staat: **tien jaar later**. Gedurende de hele voorstelling is dat onnadrukkelijk te lezen. Verder is Suus na iedere scène tien jaar ouder, ze wordt dan telkens door een oudere actrice gespeeld, waarbij de gelijkenis er niet toe doet, of door dezelfde. Of door allemaal tegelijk. Maar ze is altijd in het wit gekleed.*

eerste tafereel

Panorama van de Vlaamse Klei. Zetstuk: een open biechtstoel. In het midden hokt de vette pastoor, rechts de geknielde Suus met rood haar, een witte bloes, een witte rok en witte kniekousen. De papzak is nauwelijks herkenbaar, maar Suus straalt. Donkere figuren staan ongeduldig in de rij.

Pastoor: Ik word er niet wijzer van, Suus, van wat je zegt bij de biechtspiegel. En je sprak zo gejaagd dat ik niet alles kon verstaan. Vertel het nog eens in alle kalmte, al wat je dwars zit. Wat drijft je zover dat je met de kerk wilt breken, als ik jou goed heb begrepen.

Suus: Veel dingen, die ik afschuwelijk vind en die ik niet kan veranderen.

Pastoor: Wat heet veel, ook jouw ouders? Ik weet dat ze jouw vader hebben gedood, en de kerk buigt eerbiedig voor jou in jouw smart.

Suus: Misschien wou ik met de kerk breken omdat ik mijn leraar godsdienst niet kan uitstaan. Ik heb voor godsdienst niet meer gestudeerd. Bij onze leraar moogt ge bij elke toets godsdienst zoveel kul bij mekaar zwammen als ge maar wilt, ge krijgt toch nooit een buis. Hij is veels te ijdel om ons slechte punten te geven. Ik wou geen slechte punten, ik wou van dat godsdienstondericht af. Een paar leraars hebben mij toen willen buitengooien, anderen

hebben mij betere punten gegeven dan ik verdiende. De leraar godsdienst liet mij niet gerust, overal hoorde ik hem over mij gebogen: kind, wat is er met jou aan de hand! Tussen de lessen in lag hij op de loer in de kaartenkamer, de kleinere landkaarten haal ik altijd, de grote ieder om beurt, elke week een andere bank. Toen ik mij in de kast naar de kaarten uitstreckte, die daar opgerold staan, stond hij ineens achter mij sigarettenrook uit te blazen, stond hij te kijken naar een vitrinekastje met opgeprikte vlinders, dat per abuis in de kaartenkamer was gezet. Voor de zoveelste keer zei hij dat ik hem eens moest komen bezoeken. Enfin, ten langen leste zat ik in zijn kamer. We hadden het over chemie, ik heb ook geen idee waarom. Ik zei dat ik tijdens de les niet kon opletten. De parallelklas was vorig jaar een uur vroeger klaar dan wij. De jongens deden vanalles onnozel voor de ramen van het chemielokaal beneden, maar ook als ze geen lawaai maakten, kon ik niet meer opletten. De leraar houdt de reageerbuis boven de bunsenbrander, het knaleffect geschiedt, de aanwezigheid van waterstof is bewezen. De leraar godsdienst moet aan mijn verstand getwijfeld hebben. Hij goot spuitwater uit een fles in zijn glas en wachtte op wat ik dan ging zeggen, ik zei eerst niks. Ik wist niet wat hij wou. Toen zei ik dat ik tussen anorganische chemie en liturgie geen verschil zie. Hij keek naar mijn buik, ik had mijn lichtgroen kleedje aan. Ik weet niet in welke zonden je verstrikt bent, zei hij. En met jouw voornemen om met de kerk te breken maak je jezelf alleen maar belachelijk. Ik zal je moeder een brief schrijven. Daar trekt mijn moeder zich niks van aan, van mijn verhouding met de godsdienst, zij is met haar zaak in Hasselt bezig. Eén keer heeft mijn grootmoeder mij afgerost, omdat ik de mis had gebroost, maar toen was ik nog een kind en ik had dat zomaar eens geprobeerd. Mijn grootmoeder is van mening dat eten en drinken lichaam en ziel bijeenhouden. Maar ik wou niet meer naar de mis gaan wegens Lili. Lili is mijn vriendin geweest. Verleden jaar in de herfst was ik bij haar thuis, ik heb haar geholpen met de patattenoogst. Haar ouders hadden een patattenmachine geleend. De voerder op de bok keek keer op keer naar Lili haar borsten als zij zich bukte en hij voorbijreed. Op 'ne zaterdagmiddag ging ik weer 's naar Lili, omdat ik wist dat er daar verder niemand van haar familie thuis was. Haar zusters waren gaan biechten met hun moeder, hun vader was naar de wipschiëting. Toen zag ik in 't bos de Willy staan, hij stond te wachten tot Lili thuis met haar werk klaar was, op 't laatst spoelde ze de trottoir proper met emmers water, daarna verdwenen ze in 't bos. 's Zondags ging Lili gewoon weer in de kerk zitten en ging ze te communie. Een paar maanden later zei mijn grootmoeder: Lili loopt zo met haar gat naar achter, krijgt ze een kind?

Pastoor: Hoe zat dat met Lili?

Suus: Rita heeft mij nog 's meegenomen naar Lili in Hoepertingen. Rita is de dochter van de bureu. Haar vader, de Jonathan, kan mij niet uitstaan. Ik was er eens bij toen hij in 't kot ganzen de nek omwring, zijn dolk lag daar, toen heb ik in een flits twee ganzen de keel overgesneden. Toen pakte hij mijn haar vast, gaf mij 'ne stamp en schreeuwde: loept noar den duvel, smerige jodentrut, da 'k u hier nooit nimmer zie. Rita en ik zaten samen in dezelfde klas op de lagere school, en daarbuiten waren wij ook altijd samen. 's Zondags gingen we naar Gust zijne vijver, in 't verloren veld, waar we aan de kant frambozen trokken. Soms zwommen er in de vijver twee jongens van de vakschool van Sint-Truiden. Naast het water boetseerden ze modderwijven, met dikke tetten en dikke buiken, de gezichten kerfden ze in de grond. Als ze klaar waren gingen ze op de wijven liggen. Als ze er niet waren, trokken Rita en ik frambozen. Rita had een hand vol frambozen, waaruit ze er altijd eentje in haar andere hand liet vallen. De frambozen zoog ze met haar lange lippen uit haar witte handpalm. Het kon haar niet schelen of er een worm in een framboos zat of half aan 't rotten was. Soms traptten we ze plat, de modderwijven. Dikwijls wist Rita waar haar zuster 's zondags naartoe trok. Resi was toen zeventien. Na 't eten liepen we naar de steenbocht. We vonden Resi in de boskes, ze lag daar met hare vrijer uit Jeuk. Zijn hand lag op Resi's lijf. Hij trok haar kleren uit. Rita nestelde zich in de vogelbesboskes, waar wij achter verstopt zaten. Ze wreef over het gladde buikstuk van haar kleedje. Ze wreef op en neer. 't Was zondag, vleesdag vrouw daar man daar jong daar weet toch niet daar Rita a a a.

Pastoor: Jezelf niet verliezen, Suzanne, kalmeer.

Suus: Rita en ik zijn er stillekes vanonder gemuisd en hebben het zelf ook eens geprobeerd. We kregen ruzie, want we kwamen niet overeen over de rolverdeling. 's Nachts stond ik op en keek uit het venster. Mijn grootmoeder en ik slapen in dezelfde kamer. Ik was wakker geworden toen in Hoepertingen de honden huilden en die van de boerderij terugblaften, ze eisten de loopse Flutsie op. Later heeft de Gust haar met de Flobert doodgeschoten. Ik heb gezworen Flutsie 's anderendaags te vergiftigen, of op zijn minst vol in haar opgezwollen trut te stampen. Ik ben ooit eens 's nachts het huis uitgeslopen, omdat ik op het feestplein achter Fluiters zijn schuur mijn Plechtige-Communiehorloge was kwijtgespeeld, 't was vlaggenwijding geweest. Tussen de lege klapstoelen en tafeltjes van de brouwerij zag ik ineens Rita. Voor haar voeten kroop de Luk rond. Ze zei slapzwans en zuipschuit tegen hem. Hij deed toen iets bij zijn eigen aan zijn kleren en welfde zich over het wijf, haar armen duwden met het ventje mee, vastgebonden als een loze

vink lagen zij daar, die twee. Ik ben weggegaan, ik heb in mijn arm geknepen, ik heb geweend.

Pastoor: Je hebt walgelijke dingen gezien, vertel het mij allemaal, het zal je verlichten.

Suus: Als ik aan 's zondags denk, denk ik aan mufte kerklucht, weeë wierook, komkommersalade 's middags, waar 's namiddags mijn buik van opzwol, maagzuur van de verse appeltaart, in het vet gebakken patatten 's avonds, die over waren van 's middags. 's Zondags 's middags zaten we allemaal in den hof. Hilda speelde schippersklavier, haar oudere zusters Malou en Lien foefelden met vriendjes, Thea en Lies, van de burens Rita en haar zuster Ruth. Çoiske, die op het graf van zijn gecrepeerde hond Fikske een kruis had gestoken en vuurlelies had geplant en erbij stond. Lies borstelde Flutsie. Wij speelden hogerschat lagerschat. Of we gingen allemaal dreigend met een stok naar Flutsie, die haar tanden liet zien, tot ze er in beet en wij haar dan rond konden zwiepen. Hilda ging met Ruth naar de radio luisteren. De Gust heeft zijn eigen generator, het water uit de vijver van 't verloren veld is daar naartoe afgeleid, maar op gelijkstroom speelt de radio stiller als er een lamp wordt aangestoken. De Jonathan heeft een radio op batterijen. Wij hebben ook een radio op batterijen. We zijn in den hof gebleven en smeten met stokken naar appelen en peren. Achter een boom pakte Lies mij vast en dwong mij haar te kussen. Ik moest eens bij haar in bed slapen, omdat mijn grootmoeder met de Gust naar een trouw ging en ik alleen in bed te bang zou zijn. Lies heeft mij tegen haar aan gedrukt en mijn handen op haar gelegd. Lies heeft mij ook gezegd dat het paard 'ne stijve krijgt omdat hij anders niet in de merrie geraakt. Lies verzorgt de paarden. Ik hielp haar soms bij 't voederen, ze vertelde mij van een metser die op de boerderij meehielp, die vertelde wat hij met zijn lief doet.

De metser: Ik pak Babette en pomp haar vol wanneer ik maar wil en hoe 't mij uitkomt, overleest hem ik een briefke van honderd frank op Babette haar poes gelegd. Doe da, zei Babette. Ik doen het, zei de metser, zoda ge wet da 'k u wil betalen. Doe da, zei Babette, dan zulde zien da 'k ik mij niet laat betalen. De metser: En ik heb die honderd frank in haar foef gepoept.

Pastoor: Vertel me nu de waarheid over Lili.

Suus: Toen ik naar 't middelbaar ging, zag ik de Gust zijn kinderen en de anderen nog maar af en toe 's zondags. Toch ben ik eens met Rita naar Hoepertingen gegaan, waar Lili woont. Lili was toen vijftien, ik veertien, twee jaar is dat geleden. Ik ging toen al 't liefst alleen op schok. Mijn grootmoeder wou niet dat Lili bij ons kwam. Die heeft zo 'ne verlopen smoel zei ze. Ik vond Lili

zalig, hoe ik mij bij Lili heb gevoeld. We hebben van kleren verwisseld. Lili is boven op mij gevallen. We hebben gekreund. Lili had dikke borsten met rooie vlaaien. Ik had toen op school al van Sapho horen spreken. We hebben gedichten op ons geschreven. We zijn ermee opgehouden, met dat onnozel gedoe. In die tijd gingen we met de klas naar een film over de heilige Theresia van Lisieux. Ik kreeg Lili zover om samen te communie te gaan. Ik heb toen in Uw vinger gebeten, toen U mij de hostie gaf. Een week later vroeg U mij op de communiebank of ik mijn mond wou opendoen, toen ben ik zonder hostie terug naar mijn plaats gegaan. Lili heeft mij verteld dat ik zo zot was omdat ik jodin ben. Ik ben op mijn plaats gaan zitten en ik wist dat ik verkeerd zat. Lili kwam naast mij zitten. We spraken af om mekaar 's namiddags te zien en we zijn gaan wandelen. Lili's tanden roken naar rundsvlees. We hebben pruimen uiteen getrokken. We wrongen ons door hazelaars, op Lili's armen bleven schilfers hangen van de stammetjes, ze wreef ze eraf toen we eruit kwamen. We zaten in Hoepertingen, van waar ge over het dorp, de stad, de Jeker, en de vlakte kunt uitkijken. Iedere keer had Lili haar haar pas gewassen. We gingen naar Borgloon, waar middenin het bos weiden liggen. Het was herfst, aan de hemel hingen wolkenlierten. Op het graspad groeiden spitse weegbreeroedes met bruine zaadjes. Witwollen bollen bleke klokjes kittelende sidderzomer, blauwe kluiten rode spuiters gele kammen, we staken er met onze armen helemaal in. Alles in het pieteren en peuteren en lopen en springen steken en u met de bedaarde pieteraars peuteraars en springers stilhouden in de zon. Insecten vlogen in het licht van het Jekerdal. Het gezicht erin leggen, alleen maar ademen. Lili zei dat ze volgend jaar in de breifabriek zeventienduizend frank per maand verdient. Ik zei dat ik nog vier jaar naar school zou gaan. Wat vertel ik U allemaal.

(.../... nog een fragmentje ...)

Langzaam is ze voorover gezakt en ze valt na het laatste woord gauw in slaap. Er komen zeven mannen op, in trance trekt Suus zeven witte onderbroeken uit, tot ze naakt is.

Emiel: Geef mij een onderbroek!

Staf: Geef mij een onderbroek!

Max: Geef mij een onderbroek!

Rik: Geef mij een onderbroek!

Bert: Geef mij een onderbroek!

Marc: Geef mij een onderbroek!

Allen: Nu gaan we ze vogelen!

Emiel: Ik begin: ik heb haar onderbroek!

Staf: Ik begin: mijn onderbroek is warm!

Rik: Ik begin: ik ruik haar kut in mijn onderbroek!

Wim: Ik begin: in mijn onderbroek zit een haartje!

Bert: 't Kan mij niet schelen wie er begint, maar ik wil aan de beurt komen!

Marc: Dat zeg ik ook!

Emiel / Staf / Max / Rik / Wim: Ik maak u kapot als ik niet eerst mag komen! Emiel Staf
Max Rik Wim!

Bert / Marc: Wij beginnen!

Bert: Ik kom al bijna klaar!

Marc: Ik kom al bijna klaar!

Bert: Raak haar niet aan!

Marc: Waar is mijn mes!

Van de klaarlichte naakte op de stoel uitgestrekte en slapende Suus verdwijnt alle licht. Verstijfd tot op het eind staan de mannen daar. Als het helemaal nacht is, volgt de schreeuw uit de muziek 'Be Careful With That Axe, Eugene', die lang voordien is ingezet.

.../...